

---

nIlarudropaniShat with commentary

——
నీలరుద్రోపనిషత్ దీపికాసమేతా

——
Document Information

Text title : nIlarudropaniShat with commentary

File name : nIlarudropaniShat.itx

Category : upanishhat, stotra, shiva

Location : doc_upanishhat

Author : nArAyaNavirachitadIpika

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Source : Unpublished Upanishads, Adyar Library Atharva Veda - Shaiva upanishad

Latest update : August 22, 2015

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 30, 2023

sanskritdocuments.org

నీలరుద్రోపనిషత్ దీపికాసమేతా

ఓం తత్సద్బ్రహ్మణే నమః ।

నారాయణవిరచితదీపికాసమేతా ।

నీలరుద్రోపనిషది షోడశ్యాం ఖణ్డకత్రయమ్ ॥

శ్రుతిరూపేణ తం దేవం స్తౌత్యపశ్యమితి క్రమాత్ ॥ ౧ ॥

అస్పర్శయోగముక్త్యా తత్సమ్ప్రదాయప్రవర్తకం పరమగురుం
యోగసిద్ధిప్రదం నీలరుద్రం స్తౌతి-

ఓం అపశ్యం త్వాఽవరోహంతం దివితః పృథివీమవః ॥

అపశ్యమస్యంతం రుద్రం నీలగ్రీవం శిఖణీనమ్ ॥

దివ ఉగ్రోఽవారుక్షత్ప్రత్యష్టాదూభామ్యామధి ॥

అపశ్యమితి । దివితో దివః । పృథివీం భూమిమవోఽవస్తాదవరోహంతం
త్వామహమపశ్యమితి మస్తద్రష్టుర్వచః ।

అస్యంతమ్ । అసు క్షేపణే । ఉపస్తం దుష్టాన్ ।

అనేనావతారప్రయోజనముక్తమ్ । అయం బ్రహ్మణః పుత్రః సనకాదిషు

స్పృష్టిమకుర్వత్సు బ్రహ్మణః క్రోధాదుత్పన్నః కుమారో రురోద

తేనాఽఽశ్వాస్య రుద్ర ఇతి నామ దత్తం తత ఏకాదశ స్థానా-

న్యేకాదశ నామాన్యేకాదశ పత్నిశ్చ దదౌ తత్స్పృష్టానాం

రుద్రాణామసంఖ్యోతతాం దృష్ట్వా తం భయాత్తవసే న్యయోజయత్స భువి

తపశ్చచారేతీతిహాసః ।

శిఖణీనమ్ శిఖణో బర్హచూడయోః ఇతి విశ్వః ।

తయోరన్యతరదస్యాస్తీతి శిఖణీ తం దివః సకాశాదుగ్రో

రుద్రోఽవారుక్షదవత్కీర్తవాన్ । ప్రత్యష్టాత్ ।

ప్రతిష్ఠాం స్థితిం కృతవాన్ । భూమ్యామధి ।

అధిరీశ్వర ఇత్యధిః కర్మప్రవచనీయః ।

యస్మాదధికం యస్య చేశ్వరవచనమితి సప్తమీ ।

భూమేరీశ్వర ఇత్యర్థః ।

జనాసః పశ్యతేమం నీలగ్రీవం విలోహితమ్ ॥

ఏష ఏత్యపీరహో రుద్రో జలాసభేషణిః ॥

ఏ తేఽక్షేమమనీనశద్వాతీకారోఽప్యేతు తే ॥

జనాస । ఆజ్ఞసేరసుక్ । సంవోధనే చేతి ప్రథమా । ఏత్యాగచ్ఛతి ।
న పీరహోఽపీరహో సౌమ్యః । యద్వాఽపీరాణి పాపాని హస్త్యపీరహో ।

ఏత్యాఽఽగత్య పీరానైత్యాన్వస్తీతి వా । జల ఆసః క్షేపో యాసాం తా
జలాసాశ్చ తా భేషజ్యశ్చ తా ఏతీత్యన్వయః ।

జలక్షిప్తానామోషధీనామమజ్గలనాశకత్వం రుద్రసన్నిధానాదేవ ।
యద్వా సముద్రమథనావసరే సముద్రే క్షిప్తానామోషధీనాముద్భూతం
విషం పాతుమవతీర్ణత్వాదేవముక్తమ్ । తే తవ లోకస్యాక్షేమం
వ్యసీనశత్ । అనేన క్షేమకారిత్యముక్తమ్ । అలబ్ధలాభో

యోగస్తత్కారిత్యమప్యహా । వాతీకార ఇతి ।

వాతిః ప్రాప్తిః । అప్రాప్తం ప్రాప్తం కరోతీతి వాతీకారః సోఽపి తే
తవపూర్వలాభకరోఽప్యేత్వాగచ్ఛతు ।

యోగక్షేమకరోఽభిషేకజలే సన్నిహితో భవత్విత్సర్థః ।

మస్త్రలిక్ష్ణాదభిషేకే వినియోగః ।

నమస్తే భవ భామాయ నమస్తే భవ మన్యవే ॥

నమస్తే అస్తు వాహుభ్యాముతోత ఇషవే నమః ॥

భామః క్రోధః । మన్యుస్తత్పూర్వావస్థా । ఉతాపి ।

ఉతేషవే బాణరూపాయ । అస్తవే । అసు క్షేపణే

తవేన్పుత్యయస్తుమర్థే । అస్తు క్షేప్తమిత్యర్థః ।

యామిషుం గిరిశన్త హస్తే బిభర్షన్తవే ॥

శివాం గిరిశ్ర తాం కృణు మా హింసీః పురుషాన్మమ ॥

కం క్షేప్తుం గిరిశన్తం శ్యతి శ్యస్థీరే

శ్యస్థిరిశ్యన్మబ్ధస్థసామాన్యే షష్ట్యా సమాసః ।

తం గిరిశన్తమ్ । ఛాన్దసో యమలోపః ।

యద్వా కంశమ్భంయా వభయుస్తీతుతయసః । శమస్వాస్తి శన్తో ?? kaMshambhMyA

గిరిణా శన్తః సుఖీ పర్వతోత్పన్నత్వాదిషోః ।

హే గిరిత్ర గిరిరక్షక తాం శివాం కల్యాణీం కురు |
 శివేన వచసా త్వా గిరిశాచ్ఛా వదామసి |
 యథా నః సర్వమిజ్జగదయక్ష్యం సుమనా అసత్ ||
 యా త ఇషుః శివతమా శివం బభూవ తే ధనుః |
 శివా శరవ్యా యా తవ తయా నో మృడ జీవసే ||
 అచ్ఛా వదామసి | అచ్ఛ నిర్మలం వదామః |
 అచ్ఛశబ్దస్య నిపాతస్య చేతి దీర్ఘః |
 ఇదన్తో మసి | ఇదనర్థకో నిపాతః | అయక్ష్యం నీరోగమ్ |
 సుమనాః సుమనస్కమ్ | అసద్భవేత్ |
 లిజర్థే లేట్ | తిప్ | ఇతశ్చ లోపః పరస్మైపదేషు |
 లేటోఽడాటావిత్యట్ | శరవ్యా శరసన్ధాత్రి
 జ్యా శరో దధ్యగ్రబాణయోః ఇతి విశ్వః | శరమర్హతి యత్ |
 అప్యరస్య చేత్యవాదేశః | శరుశబ్దాద్వా సిద్ధమ్ |
 శరురాయుధకోపయోః | ఉగవాదిభ్యో యత్ | జీవసే జీవితం మృడ మోదయ |
 యద్వా హే మృడ తయా తన్వా నోఽస్మాజ్జీవసే జీవయసి |
 యా తే రుద్ర శివా తనూరఘోరా పాపకాశినీ |
 తయా నస్తన్వా శస్తమయా గిరిశన్తాభిచాకశత్ ||
 అసౌ యస్తాస్మై అరుణ ఉత బభ్రుర్విలోహితః |
 యే చేమే అభితో రుద్రా దిక్షు శ్రితాః సహస్రశో వైషాం
 హేడ ఈమహే || ౧ ||
 శస్తమయా | అతిశయేన శం శస్తమా తయా | అభిచాకశత్ |
 కశేర్యజ్ఞుజన్తాల్లేటి- పట్ |
 అతిశయేన ప్రకాశయత్స్వితీ ప్రార్థనా |
 బభ్రూః పింగ్గలో వైషాం హ ఈడే స్తుతయే | ఈమహే కామయామహే |
 విష్ణుపక్ష ఆభీరాః || ౧ ||
 అదృశ్యం త్వాఽవరోహస్తం నీలగ్రీవం విలోహితమ్ ||
 ఉత త్వా గోపా అదృశన్నుత త్వోదహార్యః ||
 ఉతో త్వా విశ్వా భూతాని తస్మై దృష్టాయ తే నమః ||
 గోపా గోపాలా అదృశన్నపశ్యన్ | ఉదహార్యః పాసీయహారిణ్యః |

విశ్వా విశ్వాని భూతాని | అదృశన్ | యోగినాప్యదృశ్యం త్వాం
కృపయాఽఽవిర్భవన్తమాదిత్యవత్ప్రకాశమానం పామరా అపి దదృశురిత్యర్థః |
నమోఽస్తు నీలశిఖణ్డాయ సహస్రాక్షాయ వాజినే ||

అథో యే అస్య సత్త్వానస్తేభ్యోఽహమకరం నమః ||

వాజినేఽన్నవతే బాణరూపాయ వా | సీదన్తి సత్త్వానో గణాః |
నమాంసి త ఆయుధాయానాతతాయ ధృష్టవే |
ఉభాభ్యామకరం నమో బాహుభ్యాం తవ ధన్వనే ||

ప్రముఞ్చ ధన్వనస్త్యముభయో రాజ్ఞోర్జ్యమ్ |
యాశ్చ తే హస్త ఇషవః పరా తా భగవో వప ||

నమాంసి నమస్కారాః | నాఽఽతతాయానాతతాయ |

ధృష్టవే ప్రగల్భాయ | బాహుభ్యాం కృత్వా ధన్వనే
నమోఽకరవమిత్యర్థః | ఉభయోరరిప్రత్యరిభూతయో

రాజ్ఞోర్ధన్వనోర్జ్యం పరిప్రముఞ్చనాతతాం కురు |

రాజ్ఞోర్విగ్రహ లోకానాం క్లేశో భవతి తతస్తం శమయేతి భావః |

హే భగవో యాస్తే హల ఇషవో బాణాస్తాః పరా వప పరాఙ్ముఖాన్ముఞ్చ |

త్వమపి కోపం లోకేషు మా కృథా ఇతి భావః |

ఇన్ద్రూపేణ జగద్రక్షేతి ప్రార్థయతే-

అవతత్య ధనుస్త్యం సహస్రాక్ష శతేషుధే |

నిశీర్య శల్యానాం ముఖా శివో నః శమ్భురాభర ||

విజ్యం ధనుః శిఖణ్డినో విశలోః బాణవాః ఉత |

అనేశన్నస్యేషవః శివో అస్య నిషక్తిః ||

అవతత్యేతి | అధిజ్యం కృత్వా | సహస్రాక్ష శక్తరూప |

శతమిషుధయన్తూణా యజ్జరూపా యస్య తత్సమ్పాధనమ్ |

నిశీర్య తీక్ష్ణీకృత్య ముఖా ముఖాని నోఽస్మాఞ్శ్శివః కల్యాణరూపః

శమ్భుః సుఖహేతుః సన్నాభర ధారయ పోషయ |

బాణవాన్స్తూణీరో విశలోఽస్తు | శల్యరహితో భవతు | వైరిషు హతేషు

తత్ప్రయోజనాభావాత్ | అనేశన్నదృభ్యా అభూవన్ |

నశిమన్యోరలిట్యేత్వమితి వార్తికేన లుజీ పుషాద్యజ్యేత్వమ్ |

నిషక్తిః | నిషక్తిః |

పరి తే ధన్వనో హేతిరస్మాన్స్వణక్తు విశ్వతః |
అథో య ఇషుధిస్తవారే అస్మిన్నిధేహి తమ్ ||

యా తే హేతిర్మీఢుష్టమ హస్తే బభూవ తే ధనుః |
తయా త్వం విశ్వతో అస్మానయక్ష్మయా పరిభుజ ||

విశ్వతః సర్వతోఽస్మాన్పరివృణక్తు పరివృత్య రక్షతు |
అరే సమ్భోధనే | అథో పశ్చార్ద్రక్షణానస్తరం
యస్తవేషుధిరస్మిన్నిషుధౌ తాం హేతిం బాణం నిధేహి స్థాపయ |
హే మీఢుష్టమ మీఢవత్తమేత్యర్థః | సేచకతమ |
అయక్ష్మయా సజ్జయా తయా హేత్యా పరిభుజ పరిపాలయ |
సమోఽస్తు సర్వేభ్యో యే కే చ పృథివీమను |
యే అన్తరిక్షే యే దివి తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః ||

యే చామి రోచనే దివి యే చ సూర్యస్య రశ్మిషు |
యేషామపు సదస్కృతం తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః ||

యా ఇషవో యాతుధానానాం యే వా వనస్పతీనామ్ |
యే వాఽవటేషు శేరతే తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః || ౨ ||

సదస్కృతం గృహం కృతమ్ | యాతుధానానాం రక్షసాం
వనస్పతీనాం చేషవః సర్వాస్తే హి జనాన్దశన్తి |
అవటేషు గర్తేషు || ౨ ||

కేదారాధీశమహిషస్వరూపం స్తౌతి-

యః స్వజనాన్నిలగ్రీవో యః స్వజనా హారిరుత |
కల్మాషపుచ్చమోషధే జమ్భయాఽఽశ్వరున్దతి ||

య ఇతి | యః శివః స్వజనాన్భక్తాన్ప్రతి నీలగ్రీవః |
యశ్చ స్వజనాన్భక్తాన్ప్రతి హారిర్హరితవర్ణో భక్తవత్సలో న భవతి |
మహిషస్య హి తాదృగ్రూపం సమ్భవతి |
యద్వా నీలగ్రీవో రుద్రో హారిర్విష్ణుశ్చ భవతి |
అనేన హారిహరయోరేకరూపతోక్తా | హే ఓషధే | అరున్దతి రోధరహితే
తం కల్మాషపుచ్చం కృష్ణపాణ్ణురపుచ్చమ్ |
ఆశు శీఘ్రం జమ్భయ స్వవీర్యేణ వీర్యవన్తం కురుషే |
ఔషధీనాం పశుభ్యో బలప్రదత్వాత్ |

కల్మాషో రాక్షసే కృష్ణే కల్మాషః కృష్ణపాణ్డురే ఇతి విశ్వః ।
 కేదారేశ్వరస్య మహిషరూపత్వాత్పుచ్చవత్తా సమ్భవతి ।
 బభ్రుశ్చ బభ్రుకర్ణశ్చనీలాగలశీలాః శివః ।
 పశ్య సర్వేణ నీలశిఖణ్డేన భవేన మరుతాం పితా ॥
 విరూపాక్షేణ బభ్రుణా వాచం వదిష్యతో హతః ।
 సర్వనీలశిఖణ్డేన వీర కర్మణి కర్మణి ॥
 బభ్రుః క్వచిదవయవే పిఙ్గలవర్ణః ।
 బభ్రుకర్ణః పిఙ్గలవర్ణకర్ణః । నీలాగలశీలాః శివ ఇత్యత్ర
 నీలగ్రీవశ్చ యః శివ ఇతి పాఠో యుక్తః । పితేతి ।
 తృతీయార్థే ప్రథమా పిత్రేత్యర్థః । అథ వాచం వదిష్యతః పితా
 దేహిమాత్రస్య జనకో బ్రహ్మ యేనేశ్వరేణ హతస్తం త్వం పశ్యేత్యన్వయః ।
 హే వీర కర్మణి కర్మణి విహితనిషిద్ధరూపే ।
 ఇమామస్య ప్రాశం జహి యేనేదం విభజామహే ।
 నమో భవాయ నమః శర్వాయ నమః కుమారాయ శత్రవే ॥
 నమో నీలశిఖణ్డాయ నమః సభాప్రపాదినే ॥
 ఇమామస్య జనస్య । ప్రాశం పృచ్ఛతీతి ప్రాటాం ప్రాశం
 ప్రచ్ఛికాం వాచమ్ । జహి వేదవిహితం
 నిషిద్ధకర్మవిషయం సంశయం నిరాకురిత్యర్థః ।
 యేన కర్మణేదం జగద్విభజామహే కర్మభూమిభోగభూమిరూపేణ
 విభక్తం కుర్మహే । కుమారాయ కాలానభిభూతాయ స్కన్దరూపాయ వా ।
 శత్రవే సంహర్త్రే । సభాప్రపాదినే
 సభాం ప్రపద్యతే తచ్ఛీల సభాప్రపాదీ తస్మై సభ్యాయేత్యర్థః ।
 యస్య హరీ అశ్వతరో గర్దభావభితఃసరో ।
 తస్మై నీలశిఖణ్డాయ నమః సభాప్రపాదినే
 నమః సభాప్రపాదిన ఇతి ॥ ౩॥
 ఇత్యథర్వవేదే నీలరుద్రోపనిషత్సమాప్తా ॥ ౧౮ ॥
 అశ్వతరో ఈషదూనమశ్వత్వం యయోస్తావశ్వతరో గర్దభాదశ్వాయాం
 జాతౌ । అభితఃసరావభితః సరత ఇత్యభితఃసరో గర్దభౌ వర్తే ।
 యథా పురుషోత్తమక్షేత్రస్య నీలమాధవోఽధిష్ఠాతైవం

కేదారక్షేత్రస్య నీలరుద్రః । ద్విరుక్తిః సమాప్త్యర్థా ॥ ౩॥

నారాయణేన రచితా శ్రుతిమాత్రోపజీవినా ।

అస్పష్టపదవాక్యానాం నీలరుద్రస్య దీపికా ॥ ౧॥

ఇతి నారాయణవిరచితా నీలరుద్రోపనిషద్దీపికా సమాప్తా ॥ ౨౪॥

Encoded and proofread by Sunder Hattangadi

——
nIlarudropaniShat with commentary
pdf was typeset on August 30, 2023

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

